ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Μακεδονικά

Τόμ. 14, Αρ. 1 (1974)

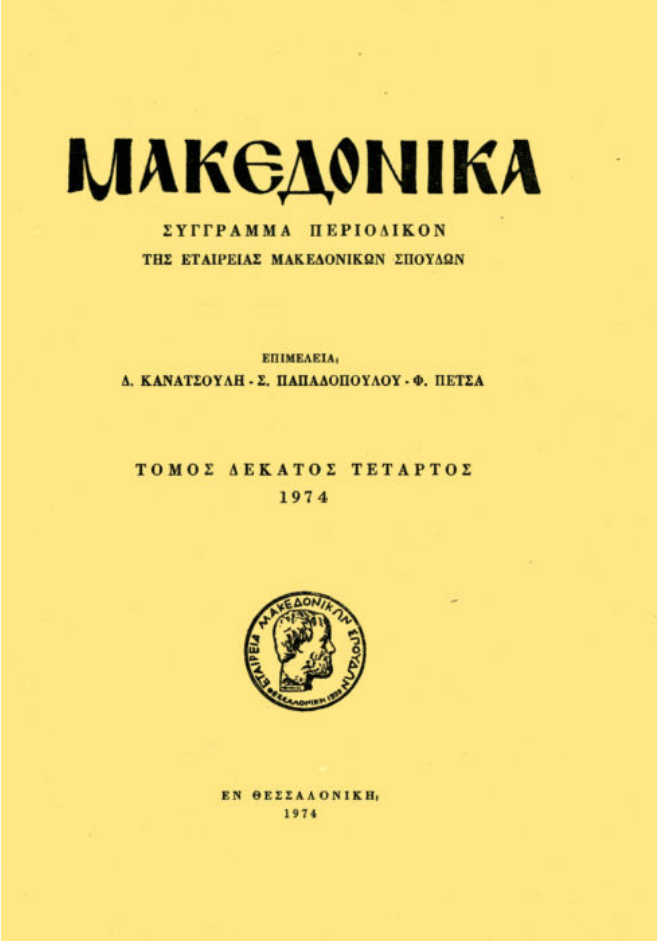
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Δ. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗ - Σ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ - Φ. ΠΕΤΣΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ
1974

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ,
1974

Εκλογές για μουχταροδημογεροντία στο Μπλάτσι της Κοζάνης (1888)

Γιάννης Τσάρας

doi: 10.12681/makedonika.566

Copyright © 2014, Γιάννης Τσάρας

Άδεια χρήσης Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τσάρας Γ. (1974). Εκλογές για μουχταροδημογεροντία στο Μπλάτσι της Κοζάνης (1888). *Μακεδονικά*, *14*(1), 50–54. https://doi.org/10.12681/makedonika.566

https://epublishing.ekt.gr | **e-Εκδότης:** ΕΚΤ | **Πρόσβαση:** 12/10/2024 05:56:43

ΕΚΛΟΓΕΣ ΓΙΑ ΜΟΥΧΤΑΡΟΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑ ΣΤΟ ΜΠΛΑΤΣΙ ΤΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ (1888)

1. Εἰσαγωγικά*

Ἡ ἀναφορὰ ποὺ δημοσιεύω παρακάτω εἶναι ἀπὸ τὴν πατρίδα μου Μπλάτσι τῆς Κοζάνης καὶ τὴ βρῆκα, φοιτητὴς ἀκόμα, στὸ ἀρχεῖο τοῦ Δημητρίου Κόκουρα.

Εἶναι ἕνα ἔγγραφο μονόφυλλο ἀπὸ χαρτὶ πολυτελείας μὲ γράμμωση ὑδατογραφική. Οἱ κάθετες γραμμὲς ἀφήνουν ἀνάμεσά τους ἕνα ἀρκετὰ πλατὺ διάστημα, ἐνῶ οἱ ὁριζόντιες εἶναι πολὺ πυκνὲς μὲ διαστάσεις 0,335×0,212. Εἶναι γραμμένο μὲ μελάνη μελιτζανιὰ (χρυσὴ τὴ λέγαμε ἄλλοτε) καὶ τὰ γράμματά του μικρά, ὡραῖα κι εὐκολοδιάβαστα. Γλώσσα του, ἐνῶ ἀπευθύνεται σὲ τούρκικη Ἀρχή, ἡ καθαρεύουσα τῆς ἐποχῆς μὲ τὴ σωστὴ σύνταξη καὶ ὀρθογραφία της. Σὲ τέσσερα ἀκρινὰ σημεῖα ἔχει μικρὲς λαδιὲς ποὺ μὲ τὸ δίπλωμα πέρασαν καὶ στὰ ἀντίστοιχα σημεῖα. Στὴ δεξιὰ πλευρὰ τῆς μεσαίας γραμμῆς ποὺ γίνεται ἀπὸ τὸ δίπλωμα στὰ τέσσερα, ἔχει μιὰ ξεθωριασμένη κοκκινίλα ἀπὸ τὴν πολυκαιρία. Κατὰ τὰ ἄλλα ὡστόσο διατηρεῖται σὲ ἀρκετὰ καλὴ κατάσταση.

Τώρα τὸ ἔχω καταθέσει στὸ Ἀρχεῖο χειρογράφων τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν.

2. Ἡ ἀναφορὰ

Πρὸς τὸν Ἐνδοξότατον Καϊμακάμην καὶ τὸ Σεβαστὸν Ἰδα/[2]ρὲ Μεντζλησιον τοῦ Καζᾶ Καλιαρίου.

[3] *Ἐνδοξότατε,*

[4] *Οἱ εὐσεβάστως ὑποφαινόμενοι Σᾶς κάμνομεν ἰφαντὲν τὰ ἑ/[5]ξῆς παράπονά μας. /*

[6] *Σύμφωνα μὲ τὴν διαταγήν σας πρὸς τὸν Μουδίρ-ἐφέντην μας, /[7] Ἐνδοξότατε, συνήλθομεν χθὲς νὰ ἐκλέξωμεν νέαν Μουχταροδημογε/[8]ροντίαν, ἀλλὰ δὲν μᾶς ἀφῆκαν ἐλευθέρους νὰ ἐκλέξωμεν ἐκείνους /[9] τοὺς ὁποίους θεωροῦμεν καλλιτέρους, καὶ διώρισαν ἀνθρώπους, εἰς τοὺς /[10] ὁποίους δὲν ἔχομεν ἐμπιστοσύνην. διότι δὲν εἶνε σύμφωνα μὲ τὸν νόμον /[11] ἐπειδή, καθὼς φαίνεται καὶ εἰς τὸ βου-*

---

* Βλ. Α. Σιγάλα, Ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1939, σ. 142.

κουάτ-τεφτέρι, ὁ μὲν ἐβὲλ μου /[12] χτάρης Δ. Κ. Μούρας ἔχει μόνον 24 γρ. βεργί, ὁ ἀζᾶς Λεωνίδας 12, ὁ ἀζᾶς /[13] Ν. Γ. Τσάγκας 20, ὁ ἀζᾶς Θ. Γούναρης 37, καὶ ὁ ἀζᾶς Δ. Τσέτσης 31,20, /[14] καὶ διότι ἄλλα ὀνόματα μᾶς παρουσίασαν ὡς Μουχταροδημογέροντας, /[15] καὶ ἄλλα ἠκούσαμεν, ὅτι διωρίσθησαν, προσέτι δὲ διότι ὁ Μουδὶρ ἐφέντης /[16] μας διὰ τῆς βίας μὲ τοὺς ζαπτιέδες εἰς τὰς θύρας ἠνάγκασε πολλοὺς /[17] ἀπὸ ἡμᾶς νὰ ὑπογράψωμεν τὸ ἰντιχάπιον τὸ ὁποῖον Σᾶς ἔστειλε. /[18] Σᾶς παρακαλοῦμεν λοιπὸν θερμῶς, Ἐνδοξότατε, νὰ μὴ ἀναγνωρί /[19] σητε τὸ ἰντιχάπιον τὸ ὁποῖον ἔγεινε διὰ τῆς βίας καὶ τῆς ἀπάτης, /[20] καὶ νὰ διατάξητε νὰ ἐκλέξωμεν νέους Μουχτάρηδες κατὰ μαχαλάδες, /[21] διότι ἀλλέως ἐμποδίζονται οἱ βασιλικοὶ φόροι καὶ μένουν μπεκαέδες, /[22] ἐνῶ ἄλλοτε, ὅταν εἴχαμεν κατὰ μαχαλάδες ἐπληρώθησαν ὅλοι /[24] οἱ φόροι, καὶ ὑποσημειούμεθα βαθυσεβάστως. /

Ἐν Βλάτσῃ τῇ 7 Μαρτίου 1888
Οἱ πολῖται

3. Λ ε ξ ι λ ό γ ι ο

1 Καϊμακάμης=ἔπαρχος, ὑποδιοικητὴς (ἐπαρχίας)
1-2 ἰδαρὲς (ἰνταρὲς)= διοίκηση
2 μέντζλὶσ=συμβούλιο· ἰδαρὲ Μεντζλήσιον=Διοικητικὸ Συμβούλιο
2 καζὰ=ἐπαρχία, ὑποδιοίκηση
2 Καλιάριον (Καϊλὰρ)=Πτολεμαΐδα
4 ἰφαντὲς=ἀναφορά· κάμνω ὑφαντὲν=ἀναφέρνω
6 μουδὶρ (μουντὶρ)=διευθυντὴς (γενικὰ)
6 ἐφέντης=κύριος
7-8 μουχταροδημογεροντία=δημογέροντες, κοινοτάρχες, κοινοτικὸ συμβούλιο
11 βουκοὺ=πράξη, περιστατικό, συβάντι· βουκουὰτ (πληθ.)=τὰ συμβάντα, τὰ περιστατικὰ
11 τεφτέρι [μεσν. ἑλλ. διφθέρ-ιον, ἀρχ. ἑλλ. διφθέρα]=βιβλίο· βουκουὰτ τεφτέρι=βιβλίο πράξεων
11 ἐβὲλ=πρωτυτερινὸς
11-12 μουχτάρης=πρόεδρος
12 βεργὶ=φόρος
12 ἀζὰς=κοινοτικὸς σύμβουλος
16 ζαπτιὲς=χωροφύλακας, ἀστυνόμος
17 ἰντιχάπ(ιον)=βιβλίο ἀρχαιρεσιῶν
20 μαχαλὰς=συνοικία
21 μπεκαὲλ=βερεσὲς

4. Παρατηρήσεις

Ἡ ἀναφορὰ αὐτὴ εἶναι ἕνα ἔγγραφο ἰδιωτικὸ καὶ εἶναι τὸ πρόχειρο ποὺ σύνταξαν, γιὰ νὰ τὸ καθαρογράψουν καὶ νὰ τὸ ὑπογράψουν ἀργότερα καὶ ὕστερα νὰ τὸ στείλουν στὸν προορισμό του. Αὐτὸ τὸ συμπεραίνουμε ἀπὸ κάποιο σβήσιμό του καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς πὼς εἶναι ἀνυπόγραφο. Ποιὰ εἶναι ἡ κατοπινή της τύχη δὲν ξέρουμε. Μπορεῖ δηλαδὴ νὰ τὴν καθαρόγραψαν, νὰ τὴν ὑπόγραψαν καὶ νὰ τὴν ἔστειλαν στὸν καϊμακάμη στὴν Πτολεμαΐδα (Καϊλάρια), μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ μὴ τὴν ἔστειλαν.

Σύμφωνα μὲ τὸ συνήθειο οἱ κοινοτικὲς ἐκλογὲς στὸ Μπλάτσι, ὅπως καὶ παντοῦ ἀλλοῦ, ἔπρεπε νὰ γίνουν εἴτε τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (23 τοῦ Ἀπρίλη) εἴτε τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (26 τοῦ Ὀχτώβρη). Στὸ ἔβγα ὅμως τοῦ Φλεβάρη καὶ στὸ ἔμπα τοῦ Μάρτη, μέσα στὴ βαρυχειμωνιὰ μὲ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια καὶ τὰ δυνατὰ κρύα δὲ γίνονταν ἐκλογές. Ἡ δημογεροντία ὡστόσο ποὺ εἶχε τὴν ἐξουσία στὰ χέρια της, ἐπειδὴ φοβόταν ἴσως πὼς θὰ ἔχανε τὶς ἐκλογὲς ἂν γίνονταν μέσα στὰ νόμιμα χρονικά τους περιθώρια, προκάλεσε τὴ σχετικὴ διαταγὴ τοῦ καϊμακάμη καὶ τὶς ἔκαμε στὸ ἄψε-σβῆσε, ὅταν τῆς ἤρθε βολικά. Ἔπειτα ὁ καϊμακάμης δικός τους, ὁ μουντίρης ἐπίσης. Αὐτὸ τὸ βεβαιώνει μὲ ἄλλα λόγια ἡ ἴδια ἡ ἀναφορά: «...ὁ Μουδὶρ ἐφέντης μας διὰ τῆς βίας μὲ τοὺς ζαπτιέδες εἰς τὰς θήρας ἠνάγκασε πολλοὺς ἀπὸ ἡμᾶς νὰ ὑπογράψωμεν τὸ ἰντιχάπιον...» (στ. 15-17). Ἂν ὅμως ὑπῆρξαν ψηφοφόροι ποὺ δείλιασαν στὶς φοβέρες τῶν ζαπτιέδων καὶ ὑπόγραψαν τὸ ἰντιχάπι, ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι ποὺ δὲ δείλιασαν, μὰ ἀντίθετα ἀντιστάθηκαν στὸν ἐκβιασμὸ καὶ δὲν τὸ ὑπόγραψαν.

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀναφορά, γιὰ νὰ βάλει ἕνας ὑποψηφιότητα γιὰ δημογέροντας, ἔπρεπε νὰ πληρώνει, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, ὁρισμένο φόρο. Ὅταν ὁ φόρος αὐτὸς ἤτανε λιγότερος ἀπὸ κεῖνον ποὺ ὅριζε ὁ νόμος, σήμαινε πὼς ὁ ὑποψήφιος δὲν εἶχε τὰ νόμιμα προσόντα γιὰ δημογέροντας, γιατὶ δὲν ἤταν ἀξιόχρεος. Στὴν περίπτωση ὡστόσο ποὺ καταγγέλνει ἡ ἀναφορά μας, ἄλλα ὀνόματα παρουσίασαν γιὰ νὰ ψηφίσουν οἱ ψηφοφόροι καὶ ἄλλους διόρισαν γιὰ δημογέροντες. Μὰ οἱ δημογέροντες αὐτοὶ οὔτε τὰ νόμιμα προσόντα εἶχαν οὔτε καὶ οἱ καλύτεροι χωριανοὶ σὰν πρόσωπα ἦταν καὶ προπάντων δὲν τοὺς εἶχε καμιὰν ἐμπιστοσύνη τὸ χωριό. Μόνο ποὺ τοὺς ὑποστήριζε ὁ Μουντὶρ-ἐφέντης, καὶ πίσω ἀπὸ αὐτὸν φυσικὰ ὁ καϊμακάμης μὲ τοὺς ζαπτιέδες του. Γι᾽ αὐτὸ καὶ οἱ χωριανοὶ ἔκαμαν τὴν ἀναφορὰ αὐτὴ καὶ ζητοῦσαν ἀπὸ τὸν καϊμακάμη «...νὰ μὴν ἀναγνωρίσῃ τὸ ἰντιχάπιον τὸ ὁποῖον ἔγεινε διὰ *τῆς βίας καὶ τῆς ἀπάτης*...» (στ. 18-19) καὶ νὰ διατάξει νὰ γίνουν νέες ἐκλογὲς κατὰ μαχαλάδες, γιὰ νὰ μὴ μένουν ἀπλήρωτοι οἱ φόροι στὸ δημόσιο ταμεῖο.

Τὸ πρόβλημα τῶν Νεοελληνικῶν Κοινοτήτων στὴν ἱστορική του πορεία τῆς τουρκοκρατίας τὸ μελέτησε καὶ τὸ φώτισε σὲ πάρα πολλὰ σημεῖα ὁ κα-

θηγητὴς κ. Α. Βακαλόπουλος[1]. Ὁ ἴδιος ὅμως δέχεται πὼς μένουν ἀκόμα κι ἄλλα του σημεῖα ἀμελέτητα καὶ σκοτεινά. Ἀξιόλογα ἐπίσης εἶναι ὅσα εἶπε γιὰ τὴ συμβολὴ τῶν Νεοελληνικῶν Κοινοτήτων στὴν ἀνάπτυξη τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ καὶ στὴν προετοιμασία του γιὰ τὸ Εἰκοσιένα ὁ Δανιηλίδης[2]. Πέρα ὅμως ἀπὸ τοὺς δυὸ ἀξιόλογους αὐτοὺς μελετητὲς τὸ πρόβλημα στὴ σωστή του βάση τὸ τοποθετεῖ καὶ τὸ ἀναλύει μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἱστορικῆς του νομοτέλειας μόνο ὁ Ν. Ψυρούκης στὸ ἄριστο ἔργο του, Τὸ νεοελληνικὸ παροικιακὸ φαινόμενο[3].

Νομίζω ὅμως πὼς γιὰ νὰ μελετήσουμε τὸ θεσμὸ τῶν Νεοελληνικῶν Κοινοτήτων στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας καὶ νὰ ἰδοῦμε ὅλες τὶς φάσεις ποὺ παίρνει μέσα στὶς γεωγραφικὲς καὶ ἱστορικὲς συνθῆκες τῶν αἰώνων αὐτῶν, δὲν εἶναι ἀνάγκη ν' ἀνατρέξουμε στὰ πρῶτα του φανερώματα ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους καὶ νὰ τὸν παρακολουθήσουμε ὕστερα στὴν κατοπινή του πορεία. Εἶναι κοντὰ στὸ νοῦ πὼς τὶς ρίζες του πρέπει νὰ τὶς ἀναζητήσουμε στὰ χρόνια τὰ βυζαντινά. Στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας ὅμως ὁ θεσμὸς προσαρμόζεται καὶ διαμορφώνεται ἀνάλογα μὲ τὶς τοπικὲς καὶ ἱστορικὲς συνθῆκες ποὺ ἔχει ν' ἀντιμετωπίσει κάθε φορὰ ὁ νέος ἑλληνισμός. Οἱ συνθῆκες αὐτὲς παίζουν τὸ βασικὸ καθοριστικὸ ρόλο στὴ νέα διαμόρφωση τοῦ θεσμοῦ καὶ ὄχι ἡ καταγωγή του. Γιαυτὸ καὶ δὲ μποροῦμε νὰ βροῦμε ἕναν ἑνιαῖο τύπο ὀργάνωσης τῶν Νεοελληνικῶν Κοινοτήτων, μὰ πολλούς. Οἱ εἰδικὲς λοιπὸν συνθῆκες ποὺ ἀντιμετωπίζει ἡ κάθε Κοινότητα καθορίζουν καὶ τὴν εἰδική τους ὀργάνωση κάθε φορά, χωρὶς φυσικὰ νὰ ξεφεύγει ἀπὸ τὰ γενικὰ πλαίσια ποὺ καθορίζει τὴ λειτουργία τῶν Κοινοτήτων ἡ τουρκικὴ νομοθεσία.

Στὶς γενικὲς αὐτὲς σκέψεις ὁδήγησε ἡ διαπίστωση πὼς μιὰ ἀπὸ τὶς ὀργανωτικὲς μορφὲς τῆς κοινότητας γιὰ τὴν ἐκλογὴ τῶν δημογερόντων καὶ τὴν εἴσπραξη τῶν λογῆς-λογῆς φόρων ἤτανε καὶ ἡ ὀργάνωση κατὰ μαχαλάδες, κατὰ γειτονιές. Δηλαδὴ τοὺς κοινοτάρχες τοὺς ψήφιζαν κατὰ γειτονιὲς ὄχι μόνο γιατὶ ἤξεραν καλὰ τὰ πρόσωπα ποὺ ἔπρεπε νὰ συγκροτήσουν τὴ δημογεροντία, μὰ καὶ γιατὶ στὴν εἴσπραξη τῶν φόρων ἡ συνοικιακὴ ὀργάνωση δὲν ἀφήνει χρέη, μπεκαέδες, στὸ δημόσιο.

Δὲν ἔχει λοιπὸν καμιὰ σημασία ἂν ἡ ἀναφορὰ αὐτὴ ἔφτασε ἢ ὄχι στὸν προορισμό της. Σημασία ἔχει πὼς μὲ ὅλη της τὴ συντομία εἶναι ἕνα ἔγγραφο

1. Βλ. Α. Βακαλόπουλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. Β'[1], Θεσσαλονίκη 1964, σ. 279-314.

2. Βλ. Δ. Δανιηλίδη, Ἡ Νεοελληνικὴ Κοινωνία καὶ Οἰκονομία, τ. Α', α', Ἀθήνα 1934, σ. 126-138.

3. Ν. Ψυρούκη, Τὸ νεοελληνικὸ παροικιακὸ φαινόμενο, Ἀθήνα 1974. Βλ. προπάντων τὶς σσ. 39-92.

βαρυσήμαντο. Σηκώνοντας, ἂς εἶναι καὶ μιὰ δίπλα, ἀπὸ τὸ πέπλο ποὺ σκεπάζει τὴ ζωὴ ἑνὸς ὄχι πολὺ μακρινοῦ παρελθόντος, ἀφήνει νὰ ἰδοῦμε ἕνα στιγμιότυπο ἀπὸ τὸ δημόσιο βίο τῶν προγόνων μας στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας καὶ νὰ βγάλουμε μόνοι μας κάποια συμπεράσματα μὲ βασικὸ ἱστορικὸ κύρος. Γι αὐτὸ καὶ οἱ ἔννοιες ποὺ συνθέτουν τὸ περιεχόμενό της ἔχουν ὅλες τους μιὰ-μιὰ τὴν ἀξία τους μὲ προεκτάσεις ἀρκετὲς. Ταυτόχρονα ὅμως μαρτυροῦν καὶ τὸ φλογερὸ πατριωτισμὸ τῶν παπούδων μας, ποὺ δὲν προσκυνοῦσαν εὔκολα οὔτε «τοὺς προστάτες» οὔτε «τοὺς προστατευόμενους»; ὅποιοι κι ἂν ἦταν αὐτοί, κι ἦταν πάντα ἕτοιμοι γιὰ ὁποιαδήποτε πολιτικὴ μάχη τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, δίδαγμα καὶ αὐτὸ μὲ ὄχι μικρότερη ἱστορικὴ ἀξία.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΑΡΑΣ

RÉSUMÉ

Jannis Tsaras, Les élections de μουχταροδημογεροντία (=conseil municipal) à Blatsi (départ de Kozani) en 1888.

La petition publiée présente l'état de la violence de la falsification et de l' anomalie aux élections des anciens du village (=μουχταροδημογεροντία) à Blatsi pendant la domination ottomane pour qu'ils puissent gagner tant bien que mal aux élections de la communauté. Mais, de l'autre côté, nous suivons le combat opiniâtre et la résistance acharné de la parti inverse, qui ne s'inclinait point devant le fait accompli et qu'il ténait tête aux compétiteurs. La petition publiée nous indique que les élections se faisaient d'abord aux quartiers et que le candidat devait régler un impôt décisif; alors, il devenait solvable. D'ailleurs, comme les impots étaient payés par la Commun pour chaque quartier, les ancients du village qui n'étaient pas solvables il payaient par leurs impôts; alors la Commun réglait la somme dû de nouveau.